«Yulduzlar sultoni»

— tadbir ssenariysi

22-mart — Mirzo Ulug‘bek tavalludi

Umumiy maktab tadbiri (akt zal)

Davomiyligi: 45–50 daqiqa

Bu ssenariy Mirzo Ulug‘bek tavalludiga bag‘ishlangan umumiy maktab tadbiri bo‘lib, akt zalda 45–50 daqiqada o‘tadi. Unda Ulug‘bekning hayoti, madrasalari, rasadxonasi va yulduzlar jadvali haqida qisqa hikoya, ikki she‘r, «Rasadxonada bir kecha» sahnasi va zal uchun viktorina bor. Maqsad — o‘quvchilarda ilmga hurmat va halollikni tarbiyalash. Matnni maktabingiz imkoniyatiga qarab qisqartirishingiz mumkin.

Agar ssenariy foydali bo‘lsa, uni hamkasblaringiz bilan o‘qituvchilar guruhlarida ham ulashing. Bayram va tadbirlar uchun yana ko‘plab ssenariylarni baxtiyor.uz saytidan topishingiz mumkin.

Shu to‘plam sahifasi: https://baxtiyor.uz/mirzo-ulugbek-tavalludi-ssenariy/

«Senariylar to‘plami» bo‘limi: https://baxtiyor.uz/oqituvchilar-uchun-hamma-narsa/senariylar-to-plami/

«Yulduzlar sultoni» — tadbir ssenariysi

MAQSAD

Mirzo Ulug‘bek tavalludi munosabati bilan o‘quvchilarni buyuk olim va davlat arbobining hayoti, Samarqand rasadxonasi, madrasalari va ilmiy merosi bilan tanishtirish. O‘quvchilarda ilmga hurmat, izlanuvchanlik va o‘z tarixidan faxrlanish tuyg‘usini tarbiyalash.

ISHTIROKCHILAR

1-boshlovchi, 2-boshlovchi, Ulug‘bek (yuqori sinf o‘quvchisi), Ali Qushchi (o‘quvchi), Qozizoda Rumiy (o‘quvchi), G‘iyosiddin Koshiy (o‘quvchi), she‘r aytuvchi 3 o‘quvchi, viktorina uchun zal.

JIHOZLAR

Ekranda Registon va rasadxona qoldiqlari surati, yulduzli osmon foni, «Ziji jadidi Ko‘ragoniy» degan yozuvli eski kitob maketi, qog‘oz globus, sekstant chizmasi, viktorina kartochkalari, sovg‘a uchun yulduz xaritasi yoki kitobcha.

TADBIR DAVOMI

45–50 daqiqa. Joy: akt zal.

TADBIRNING BORISHI

(Zal qorong‘ilashtiriladi. Ekranda yulduzli osmon. Sokin milliy kuy. Boshlovchilar chiqadi.)

1-boshlovchi: Assalomu alaykum, aziz ustozlar, qadrli o‘quvchilar! Bundan olti asrdan ko‘proq vaqt oldin, 1394-yil 22-martda Amir Temurning nabirasi, Shohruh Mirzoning o‘g‘li dunyoga keldi. Uning asl ismi Muhammad Tarag‘ay edi. Bobosi unga Ulug‘bek, ya‘ni «buyuk bek» deb ism qo‘ydi.

2-boshlovchi: Bu bola keyinchalik nafaqat Samarqand hukmdori, balki o‘z davrining eng buyuk astronomi bo‘ldi. Bugungi tadbirimiz — «Yulduzlar sultoni» — Mirzo Ulug‘bek tavalludiga bag‘ishlanadi.

1-o‘quvchi (she‘r):

Munajjim tasbexidan to‘kilgan donalardek
Osmon uzra sochilib yarqiraydi yulduzlar.
Oy sham‘u tegrasida uchgan parvonalardek
To sahar javlon urib parpiraydi yulduzlar.

Qaddini kamon etib, yuzda tabassum izi,
Kecha sukunatiga quloq tutar yangi oy.
Nogahon eshitilsa chaqaloqning yig‘isi,
Yana bir Ulug‘bek deb o‘ylab qoldi, hoynahoy.

(Erkin Vohidov, «Samarqand kechasi» she‘ridan)

2-boshlovchi: Ulug‘bek yoshligidan bobosi bilan safarlarda yurdi, ko‘p yurtlarni, ko‘p olimlarni ko‘rdi. 1409-yildan boshlab Samarqandda Movarounnahrni boshqardi. U hukmdor bo‘la turib, kunduzi davlat ishlarini, kechasi esa yulduzlarni kuzatardi.

1-boshlovchi: Ulug‘bek Buxoro, Samarqand va G‘ijduvonda madrasalar qurdirdi. Samarqanddagi Registon maydonida 1417–1420-yillarda qurilgan madrasa hozir ham ko‘rkam turibdi. Bu madrasalarda nafaqat diniy ilmlar, balki matematika, astronomiya, tibbiyot ham o‘qitilgan.

2-o‘quvchi: Buxorodagi Ulug‘bek madrasasi eshigida «Ilm olish har bir musulmon erkak va ayolning burchidir» degan hikmatli so‘z yozilgani aytiladi. Demak, Ulug‘bek ilmni hamma uchun zarur deb bilgan.

SAHNA KO‘RINISHI. «RASADXONADA BIR KECHA»

(Sahna yarim qorong‘i. Ulug‘bek va olimlar katta chizma ustida egilib turibdi.)

Ulug‘bek: Ustoz Qozizoda, bugun osmon tiniq. Kechagi hisobimizni bugungi kuzatuv bilan solishtiraylik.

Qozizoda Rumiy: Amirim, bu yulduzning o‘rni kechagi jadvalimizdan biroz farq qilyapti. Balki asbobimiz xato ko‘rsatgandir?

Ulug‘bek: Xatoni yashirmaymiz, uni topamiz. Ilm — haqiqatni izlash, o‘zimizni maqtash emas. G‘iyosiddin, siz hisob qiling.

G‘iyosiddin Koshiy: Amirim, men hisobladim. Asbob to‘g‘ri, faqat kechagi yozuvda bir raqam noto‘g‘ri ko‘chirilgan ekan.

Ulug‘bek: Barakalla! Ali, sen yoshsan, lekin ko‘zing o‘tkir. Bugungi natijani kitobga sen yozasan.

Ali Qushchi: Amirim, bunday katta ishni menga ishonasizmi?

Ulug‘bek: Ilm yoshni ham, qarini ham sinaydi. Kim sabrli va halol bo‘lsa, ilm unga ochiladi. Bizdan keyin ham kimdir bu jadvalni o‘qiydi. U bizning halolligimizga ishonishi kerak.

(Olimlar osmonga qaraydi. Sahna qorong‘ilashadi.)

1-boshlovchi: Ulug‘bek 1424–1429-yillarda Samarqand yaqinidagi Ko‘hak tepaligida rasadxona qurdirdi. Uning asosiy asbobi — ulkan sekstant — yerga o‘yib qurilgan bo‘lib, radiusi qariyb qirq metrga yetgan.

2-boshlovchi: Rasadxonada Ulug‘bek va uning shogirdlari mingdan ortiq yulduzning o‘rnini aniqlab, «Ziji jadidi Ko‘ragoniy» nomli yulduzlar jadvalini tuzdi. Ular yil uzunligini ham juda aniq hisoblagan: 365 kun 6 soat 10 daqiqa 8 soniya. Bu bugungi hisobdan bir daqiqaga ham yetmaydigan farq qiladi.

3-o‘quvchi (she‘r):

Yulduzlarni sanash mumkindir balkim,
Hisoblash mumkindir sayyoralarni.
Sanab sanog‘iga etolmas hech kim
O‘zbekzamindagi allomalarni.

Mana, ming yillarkim hayratda bashar
Beruniy, Navoiy, Kubrolarimga.
Yana ming asrlar ta‘zimga shoshar
Mirzo Ulug‘bekdek daholarimga.

(Abdusaid Ko‘chimov, «Mirzo Ulug‘bek haykali qoshida» she‘ridan)

1-boshlovchi: Ulug‘bekning hayoti oson kechmadi. 1449-yilda u fojiali tarzda halok bo‘ldi. Rasadxona keyinchalik vayron bo‘lib, ko‘p yillar unutildi. Faqat 1908-yilda arxeolog Vasiliy Vyatkin uning qoldiqlarini topdi.

2-boshlovchi: Ammo Ulug‘bekning jadvallari unutilmadi. Ular Yevropada ham tarjima qilindi va o‘rganildi. Bugun Oydagi bir krater va bir kichik sayyora Ulug‘bek nomi bilan ataladi. Toshkentdagi O‘zbekiston Milliy universiteti ham Mirzo Ulug‘bek nomini oladi.

VIKTORINA. «ULUG‘BEK HAQIDA NIMA BILAMIZ?»

(Boshlovchi savol beradi, zal javob beradi. To‘g‘ri javob bergan o‘quvchiga yulduz shaklidagi yorliq beriladi.)

1-boshlovchi: Ulug‘bekning asl ismi nima edi?

(Javob: Muhammad Tarag‘ay.)

2-boshlovchi: Ulug‘bek qaysi yili tug‘ilgan?

(Javob: 1394-yil, 22-mart.)

1-boshlovchi: Ulug‘bek rasadxonasi qaysi shahar yaqinida qurilgan?

(Javob: Samarqand.)

2-boshlovchi: Ulug‘bekning mashhur yulduzlar jadvali qanday ataladi?

(Javob: «Ziji jadidi Ko‘ragoniy».)

1-boshlovchi: Rasadxona qoldiqlarini kim va qachon topgan?

(Javob: Vasiliy Vyatkin, 1908-yilda.)

2-boshlovchi: Ulug‘bek madrasalari qaysi shaharlarda bor?

(Javob: Samarqand, Buxoro, G‘ijduvon.)

YAKUN

Ulug‘bek (zalga qarab): Aziz avlodlarim! Saroylar qulaydi, oltinlar sochiladi, ammo ilm bilan yozilgan satr yashaydi. Kitobingizni yopmang, oching. Savol bering, xatodan qo‘rqmang, uni tuzating. Shunda men sizda yashayman.

1-boshlovchi: Hurmatli ustozlar, aziz o‘quvchilar! «Yulduzlar sultoni» tadbirimiz yakuniga yetdi. Mirzo Ulug‘bek tavalludi muborak bo‘lsin!

2-boshlovchi: Bugun kechqurun osmonga qarang. Qaysi yulduzni ko‘rsangiz ham, bilingki, uni olti asr oldin samarqandlik olimlar ham kuzatgan. Rahmat!

(Musiqa. Ishtirokchilar sahnaga chiqib ta‘zim qiladi.)